

תורה ומידות טובות

פרשת נקץ | עלון מספר 240 | כניסת שבת: 16:20 (לנוהגים 40 דק' 16:00) יציאת שבת: גאונים 17:11 ר"ת: 17:44

אורחות חיים

בשנותיו האחרונות היה הדיבור קשה לו מאד, ובכל זאת התאמץ במאמץ על-טבעי לחזור שוב ושוב על הדברים. הוא לא עשה לעצמו שום הנחות. עם כל הקושי והמגבלה הגופנית, המשיך בעמלנות השיעורים ומסירתם כסדרם בעמקות מופלאה. זאת כדי להרגיל עצמו להתרחק מן העצלות. כל הזמן היה חושש וחושד בעצמו, שמא החולשה נובעת מחמת עצלות, והיה נלחם בה בכל כוחו, במסירות נפש עצומה. אכן, אחד הדברים שהגאון רבי בן ציון אבא שאול היה עמל עליהם בכל כוחו היה: לשבר את מידת העצלות, להיות כל כולו בזריזות - במחשבה, בדבור ובמעשה. והבא להיטהר מסייעין אותו (שקט קד). זכה רבנו להמשיך בלימוד התורה הקדושה ובמסירתה לדורות הבאים במסירות נפש, וזכה לעת זקנתו להעמיד תלמידים רבים, אשר הם עצמם מעבירים את תורתו בעמקות גדולה, ומאירים ומזריחים את אור התורה והקדושה בעם ישראל, בהקמת מוסדות של תורה. כל זה נבע ממסירות נפשו לתורה הקדושה, יסוד העולם. בימי לימודו בישיבת 'פורת יוסף', היה בידידות רבה עם גאון עוזו, אביר הרועים, מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. מדי יום היו הולכים יחד ברגל לישיבה שבעיר העתיקה. בהליכתם היו מספיקים לחזור ולשנן בעל פה את כל הסוגיה שלמדו בישיבה. לימים היה מרן מוסר שעור ב'חושן משפט' בעיר העתיקה. לאחר השיעור היתה מגיעה מונית ומחזירה אותו לביתו. פעם אחת לא היו מוניות, נלוויתי למרן ברגל, דרך השוק. אמר לי מרן: "דע לך, השוק הזה מלא דפים של גמרות, רש"י, תוספות..." כשראה את מבטי התמיהה על פני, הסביר לי את כוונתו: "חכם בן ציון ואנכי היינו עושים את הדרך מביתנו לישיבה ברגל. היינו הולכים דרך השוק. בדרך היה כל אחד אומר בתורו עמוד שלם של גמרא, עם רש"י ותוספות. וכך התמלא השוק בדפים של גמרא..." כל ימיהם היו קשורים זה לזה בעבודת של אהבה והערצה. במשך תקופה התגוררו יחד באותה דירה, ולאחר מכן דירה מעל דירה באותו בנין. חכם בן ציון אמר שהוא מפחד לישון מעל מרן... מעלות עליונות מכח התורה רוממה אותו למעלות עליונות. כל חייו ושנותיו היו שלמים ומתוקנים, מלאים קורת רוח ושלמות נפש. חיים שמחים ומאושרים של מי שחי חיי עולם הבא בעולם הזה. "אם אתה עושה כן - אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא". (ממך הספר 'משכני אהרין')

זעניני הפרשה

נאח הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" זורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

וצריך האדם להיות תמיד בשלוחה ושמחה, לקיים את הפסוק (דברים כו, יא): "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך". ועל ידי כן אפשר להתעלות במעלות התורה והיראה, כי זה תכלית האדם, תורה מצוות ומעשים טובים, והצנע לכת, ובפרט להקפיד על מתן צדקה. ואם אפשר טוב לתת בסתר, שאף אחד לא ידע שנתן, כמו שנאמר: "מתן בסתר יכפה אף". ותמיד צריך האדם לחיות בהצנע לכת, ולא להתפרסם יותר מדאי. ולא יכתוב על עצמו תוארים, כי אם ישמח על ידי זה, עלול להפסיד חלק מעוה"ב שלו. וזכרנו לפני למעלה משלשים שנה כשהייתי צעיר לימים, התקשר מר אבי צדוק"ל להרה"ג עובדיה הדאיה צדוק"ל, וכאשר שאל הרב את מר אבי בטלפון מי מדבר, אמר לו את שמו ללא שום תוארים. והרב לא הצליח לזהות עם מי הוא מדבר. וכשהבין לבסוף שאל אותו, מדוע לא אמרת הרב הדיין וכו', ענה לו על כך מר אבי, שלדעתו זה בגדר "דאשתמש בתגא" חלילה. ועל כן לא היה כותב על עצמו הרב וכדומה. זה נובע מהצנע לכת וענוה, והבנת האמת. השי"ת יעזרנו תמיד להתגדל בתורה ובמדות הטובות, אמן.

איתא במדרש (נ"ר פט, ז), "ופרעה חולם", וכי כל העולם כולו אינם חולמין, אלא חלום של מלך של כל העולם כולו הוא. וצריכים להבין מה הוקשה למדרש. וראיתי במפרשים שהסבירו, שקשה למדרש, שהיה צריך לומר ויחלום פרעה, ומדוע כתוב: "ופרעה חולם". לכן מסביר המדרש, שהיה חלום הראוי למלך. וכמו הסבירו המפרשים, "ואין פותר אותם לפרעה", שלא ידעו לפתור החלום בענין שיהיה ראוי החלום למלך, והוא ראה חלום הראוי למלך. מפני שחלום של מלך הוא נוגע לכל העולם כולו, שעל המלך מוטל לעמוד ולתקן הדבר, ולהקדים רפואה למכה. וזה מה שאומר הכתוב: "ופרעה חולם", פירוש, שעל ידי שהמלך חולם, נוגע הדבר לכל העולם כולו.

א"נ עוד מסבירים, שהיה בזה חידוש, כי רוב החלומות הם מהרהורי דיומא, כמו שמבואר בסוף מסכת ברכות (נה:), אבל כאן ודאי לא היה הרהורי דיומא, וכמו שכתבו המפרשים, שלכן הקדים פרעה לפני סיפור חלומו: "לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע". לומר, דודאי לא היה הרהורי דיומא, ומעתה היה החלום זה כעין מראה נבואה, וכמו שאמרנו חז"ל (שם ז:), שהחלום הוא אחד מששים בנבואה. וזה שהיה קשה למדרש, במה זכה רשע זה למראה נבואה, ואם בשביל שיעלה יוסף לגדולה, הרבה ריחו והצלחה לפניו. אלא מתרץ המדרש, שבאמת היה זה דבר שנוגע לכל העולם, ולא בשביל עצמו זכה למראה זה, אלא בשביל תיקון העולם. וממה שנאמר: "ופרעה חולם והנה עומד על היאור", רואים שלא היה זה מהרהורי היום. וא"כ קשה מפני מה זכה לזה, ועל זה אומר המדרש, בשביל כל העולם כולו.

ויהי מקץ שנתיים ימים ומא, או. איתא במדרש (נ"ר פט, א): "קץ שם לחושך, ולכל תכלית הוא חוקר" (איוז כה, ג). וצריכים להבין, מדוע הביא המדרש פסוק זה כאן, ומה עניינו לכאן. אלא ראיתי מסבירים, דהנה מאת הקב"ה לא יצאו דברים רעים, וכל מה שעושה הקב"ה לטוב עושה, ורק שהאדם יראה לעינים, ולא ידע העתידות, שתהפך עליו הרעה לטובה על ידי מסבב כל הסיבות. וכשם שחייב לברך על הטובה, חייב לברך על הרעה, כי הרעה עצמה לטובה תהיה אח"כ. וכן היה אצל יוסף, כי כל הגלגולים והרפתקאות שעברו עליו היה הכל לטובה, וכמו שאמר (לקמן מה, ה): "כי למחיה שלחני אלקים לפניכם". ובשביל זה נמכר למצרים, וגם שמו אותו בבור של בית האסורים, הכל היה כדי שיתגדל אח"כ על ידי החלומות של שר המשקים ושר האופים. עד שחלם פרעה, עד שמבית אסורים יצא למלך, ונודע הדבר למפרע, שהכל בשביל גדולתו, ממשלתו ומלכותו. אלא שקצו של האדם להבין כל זאת, רק ה' אשר יודע וחוקר כל דבר ותכלית, הוא יודע מקדם כי הרעה תתהפך לטובה.

וזהו כונת הפסוק: כי באמת קץ שם לחושך, כי לא לעולם הרעה שנדמה לחושך, אלא שם קץ לחשך, שהוא לפעמים רק סיבה ועילה להיות לטובה אח"כ. וכל רעה וחושך יש לו קץ, אבל האדם לא יבין מיד כי זאת תכלית הדבר. על כן אמר, ולכל תכלית, שהוא תכלית וסוף הדבר, רק הוא חוקר. כי לה' לבד נתכנו עלילות, ומביט לסוף דבר בקדמותו. ועפ"י מובן מדוע הביא המדרש מקרא זה כאן, כי כן נראה אצל החכם שהיה ליוסף, כי מקץ שנתיים ימים נתגדל, וניתן לו המלכות והממשלה על כל ארץ מצרים, ונתקיימו החלומות. וזהו ביאור המדרש.

ומדרש זה ע"פ מה שביארנו הוא מיסודות האמונה והבטחון, וקו ישר לכל החיים. דהנה בעוה"ז כל אדם יש לו הפסדים וצרות, כל אחד בצורה אחרת, ובני אדם נכנסים בגללם למשברים חזקים. אבל אדם אשר שם מבטחו בה', יודע כי מאת ה' לא תצא הרעה, אלא כל מה שעושה הקב"ה הוא לטובה, אלא שאנו לא תמיד יכולים להגיע לתכלית הטובה. ואדם שמאמין שכך הוא האמת, אפילו אם עוברים עליו הרבה משברים וגלים, על כל גל וגל מנענע בראשו ומעבירו, ואומר גם זו לטובה, עד שפתאום ביום בהיר הקב"ה מצמיח לו את הישועה, ואז מבין האדם כי כל מה שקרה לו זהו בכדי לגדלו ולנשאו. ואני יודע בעצמי, שעברתי הרבה בעיות, משברים קשים, תקופות קשות והפסדים מרובים, ואעפ"כ הקב"ה עזרני להתמודד ולעמוד בנסיונות קשים אלו. ומר אבי צדוק"ל היה אומר לי תמיד, כי אסור לאדם להשבר ברוחו, וכל מה שיקרה יבין שזה מאת הקב"ה, ולתועלת האדם, אף אם האדם לא מבין כיצד יתכן שמדבר רע ומר יצא דבר טוב, כי הלא הנסתרות לה' אלקינו.

דעת גדולי רבותינו - בימים ההם בזמן הזה

יושבים איפה במועצת

העירייה עשרים אנשים, שנלחמים אחד בשני, ועל צרכי העיר אין אף אחד מהם חושב.

ניקח גם דוגמא מן החיים היהודיים: צריכים לבחור רב לעיר. וישנם שני מועמדים. כשאין מפלגות - יודעים כולם שצריכים לבחור לתפקיד את מי שיש לו הכישרון המעולים ביותר והנחוצים לתפקיד הרבנות! אבל בשעה שיש מפלגות, תתמוך כל מפלגה במועמד השייך לחוג חברייה, והיא לא תתחשב במי שמוכשר יותר לרבנות, עפ"י דין תורה וזהו נגד התורה!!!

כלל זה הוא על כל צעד ושעל. באים שני אנשים לחברת גמ"ח לבקש הלואה, ואפשר להלוות רק לאחד מן השנים, קיימים בקשר לכך פרטי דינים של מוקדם ומאוחר. וכל המצות שבין אדם לחבירו. אבל בשעה שישנן מפלגות, מתחשבים בהשתייכות המפלגתית ולא בדיני התורה. (קובץ זגרות להג"ר ואמנון זקוק"ל הי"ד)

נהיה מפלגה. לכל מפלגה יש אינטרסים המפלגתיים שבהתאם להם מוכרחה היא לנהל פוליטיקה מפלגתית שתגן על האינטרסים המפלגתיים שלה, אבל מנקודת הראות של תורה - פוליטיקה מפלגתית היא עבודה זרה!!! ומנקודת ראות כללית היא מביאה חורבן לעולם. ניקח דוגמא לאו דוקא ענין יהודי, צריכים לבחור עירייה, מהו התפקיד של הנבחרים!? שהם ידאגו לספק את כל צרכי העיר לפי האפשרויות המצויות. צריכים לבחור אנשים אשר יעסקו בצרכי העיר, ויבינו כיצד לבצע זאת. כאשר אין מפלגות, יש לכל הנבחרים מטרה אחת - לדאוג לטובת העיר!

אבל בשעה יש מפלגות, מתכנסים נציגים של עשרים מפלגות, וכל אחד חושב על האינטרסים של המפלגה שלו, ומכיון שהאינטרסים של המפלגות השונות מנוגדים זל"ז, מוכרחה כל מפלגה לנהל מאבק נגד המפלגות המנוגדות.

מה צריכה להיות הטקטיקה של אגודת היראים!? האם בכלל נחוצה אגודה כזאת!? כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם. פיזור לצדיקים רע להם ורע לעולם. כינוס לרשעים רע להם ורע לעולם. פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם" (סנהדרין ע"א)

כל זה אמור לכל זמן, לתמיד, לכל הזמנים, ולכל המקומות, וק"ו לזמננו אנו, כאשר כל מיני הרשעים מאורגנים, חוב כפול ומכופל מוטל על יראי ה' להיות מאורגנים ולכונן כינוס לצדיקים.

מה צריכה להיות סיסמת הארגון הזה? בדיוק כפי שהסיסמה היהודית הכללית צריכה להיות: "לא נהיה ככל הגוים!!!". כן צריכה להיות סיסמת האגודה: "לא נהיה ככל המפלגות!!!".

ועל מה יעמוד ההבדל היסודי מול כל המפלגות!? כל המפלגות הן מפלגות, ואנו לא

סיפור לשבת - ביטחוננו של ר' נחום מהורודנא...

בראשו, "חיינו של יהודי מוטלים על כף המאזניים. נשים דעתן קלה, ואם יתחילו כאן ויכוחים זה לא ייגמר. הלווה לי את הכסף, ואני מבטיח לך כי מחר בצהריים החוב ישולם במלואו!" בספקנות רבה פנה הגביר לביתו. פתח את הכספת, ומנה לידי רבי נחום מאה וחמישים רובל טבין ותקילין. מיהר רבי נחום החוצה, ורץ להציל נפש מישראל. למחרת, בשעה אחת עשרה בבוקר, פגש העשיר את רבי נחום ברחוב העיר, כשבידו תרמיל המעות, שלתוכו הטילו היהודים את תרומותיהם, והוא מבקש מן העוברים ושבים צדקה לפדיון שבויים. הגביר הציץ בסקרנות אל תוך התרמיל, וראה שיש שם בקושי עשרה רובל... "אתה יודע שעוד שעה אתה צריך להיות אצלי, עם סכום גבוה פי חמש עשרה", אמר העשיר לרבי נחום. "אתה בטוח שתעמוד בהתחייבות שלך?"

"שמע נא", אמר לו רבי נחום בשלווה. "בחומש שמות, אמר הקדוש ברוך הוא למשה ששמו הוא 'אהיה אשר אהיה'. המשמעות של שם זה היא, שלא משנה מה יהיה - הבורא יתברך נמצא עם כל יהודי בכל מצב. וכשהשם יתברך איתו, אני סמוך ובטוח שבעוד שעה אני אחזיר את החוב עד הפרוטה האחרונה!" העשיר פנה לדרכו, ורגע לאחר מכן באו שני יהודים נכבדים מתושבי העירייה, וביקשו מרבי נחום להפקיד בקופתו סכום של... מאה וארבעים רובל. קופיקה לא פחות.

"מה קרה?" התעניין רבי נחום. "הנה זה עתה ארסנו את ילדינו", אמרו השניים. "ואנו מעונינים להפקיד בידכם את דמי הנדוניה, עד לתאריך החתונה". "ואני יכול בינתיים להשתמש בכסף עבור צרכי הצדקה?" שאל רבי נחום. "בוודאי!", השיבו השניים. "אדרבה, במקום שהכסף ישכב כאבן שאין לה הפוכים, הוא יצבור עבורינו ועבור הרוח הצעיר זכויות גדולות של צדקה וחסד".

רבי נחום הודה לזוג המחוטנים מעומק הלב ובירכם בכל הברכות. הוא צרר את הכסף באמתחתו, ובהליכה מהירה השיג את הגביר שעוד לא הספיק להתרחק. "הנה לך הסכום במלואו", אמר לו רבי נחום, ומנה לידי את הכסף, אותו קיבל לידי דקות אחדות קודם לכן... (מתוך הספר 'אורחותיהם אמלל')

אבל מה שקיבל את רצונו לבסוף היה ללא כל קשר לפעולותיו, והרבה דרכים למקום להושיעו. מספרים על אחד מגדולי ישראל, שלאחר שהשיא את עשרת ילדיו נעמד ואמר: "תמיד חשבתי שהקדוש ברוך הוא עוזר לי לחתן את הילדים. לבסוף, נוכחתי שהוא כלל לא עזר לי!". השומעים דהמו למשמע הדברים, והחלו לפקפק בליבם שמה תוקף אמונות נחלש לעת זקנותו, ואינו מדבר עוד כענין. בראותו את מבטי התמיהה, חייך הרב, והסביר את דבריו: "אני חשבתי שאני עושה, והקדוש ברוך הוא עוזר לי. היום אני יודע בודאות שהוא לא עזר לי, אלא הוא עשה עבורי את הכל!..."

ראיתי מעשה נפלא על מידת הביטחון של הגה"צ איש האלוקים רבי נחום מהורודנא זצ"ל, רבו של מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל: רבי נחום שימש כגבאי הצדקה של הורודנא, וכל עניי העיר ונזקקה הסתייעו בו בקביעות. פעם הגיע לפתחו מקרה דחוף של יהודי אומלל שנתפס בידי שליט רשע, ואם לא היו פודים אותו באותו היום, היה חשש אמיתי שיהרג. הרשע הסכים לשחרר את השבוי תמורת סכום כופר של מאה וחמישים רובל, שנחשבו בזמנו להון עתק.

רבי נחום בדק בחשבונותיו וראה שהגרעון גדול מאד, ואין לו שום אפשרות להשיג סכום כזה. הוא לא אמר נואש, ופנה אל כמה מגבירי העירייה כדי שילוו לו את הסכום, אך איש מהם לא הסכים להלוות לו סכום כה גבוה.

בסוף המסלול פגש רבי נחום את אחד מהגבירים הנכבדים בעיר, שטח בפניו את המקרה הנורא וביקש את עזרתו, אך גם זה השיב את פניו ריקם. "איני יכול להוציא סכום כה גדול לזמן לא ידוע", טען העשיר. רבי נחום שהכיר את הנחיצות בענין, רהרר לרגע, ואז פנה אל הגביר בהחלטיות: "הזמן יהיה ידוע. לא שנה, לא חודש ולא שבוע - ליום אחד, אתה יכול להלוות לי?" "מה, מחר תוכל להחזיר לי את מלוא הסכום?" שאל הגביר בתמהון.

"אכן כן!", השיב רבי נחום בפסקנות. "מחר בשעה שתיים עשרה בצהריים, אני אצלך עם מאה וחמישים רובל!" העשיר עדיין היסס. "אולי אשאל את אשתי", הציע. "אין זמן", נענע רבי נחום

חז"ל (בראשית רבה פט, ג) דורשים על הפסוק בתהילים: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" - זה יוסף, ולא פנה אל רהבים" - "על ידי שאמר לשר המשקים 'כרתני והזכרתני', ניתוספו לו שתי שנים בבית הסוהר". דברי חז"ל אלו אומרים דרשני: בתחילה משבח המדרש את יוסף על ששם בה' מבטחו, ותוך כדי דיבור מבאר כי היתה טענה על יוסף על שלא בטח בה', ופנה אל רהבים. זוהי ממש סתירה מיניה וביה?

מרן ה'חזון איש' זצ"ל, בספרו 'אמונה ובטחון', מבאר את עניינו של יוסף: גם יוסף ידע שאין צלחתו תלויה בהשתדלות והכל מיד ה', אבל היות שנגזר על האדם לעשות פעולות השתדלות ולא לסמוך על הנס, עשה יוסף מה שעשה רק כדי לצאת ידי חובה, ולא באמת סמך על שר המשקים ועל בקשתו. אך כיון שבעל גאוה כשר המשקים, אותו מכנה הפסוק 'רהבים', לא אמר לזכור להחזיר טובה, בדרך הטבע היתה השתדלותו אל חסרת תועלת כמעט.

זהו הדגש בפסוק על ה'רהבים' - לפנות אל בעל גאוה בבקשת עזרה - הוא מעשה המתאים לאדם מיואש, שכבר ניסה את כל האפשרויות, ובמצוקתו הוא פונה גם לדרכים שנראות כחסרות סיכוי. אך עבור יוסף, שהיה אמיץ וחזק בבטחונו, אין פעולה זו מפעולות החובה של ההשתדלות, ואם איננה חובה - היא אף אסורה עבורו. ה'חזון איש' מגדיר מעשה זה: "כעין זריית אבק על זוהר האמונה והבטחון". היטב ידע יוסף שאין עזר מן אדם בלתי מיד ה' לבדו, אבל מה שחייב את עצמו לבקש עזרה משר המשקים - לא היה, לפי קבלת חז"ל, דין אמת, אלא לא היה לו לפנות אל רהבים.

הלך הנלמד מהדברים הוא, שהשתדלותו של האדם וישועותו בסופו של דבר - אינן קשורות כלל אחת לשניה. ניתן לראות מציאות זו פעמים רבות. כל אדם שיתבונן על עצמו, יראה במבט של שנים אחורנית שפעמים רבות, כל ההשתדלויות שעשה - לדבר עם פלוני ולבקש מאלמוני וללכת למקום שהוא והוא - כבודם במקומם מונח,

מעיוני המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

שיסלקו ולא סילק ה"ל כאלו הכביד בשעה שהיו רעועים, עכ"ל:

מי שמניח דבר כבד על הכותלים ורק לאחר זמן נתקלקלו הכותלים, הוי פושע והוי כאדם המזיק, ואפילו שבשעה שהניח לא היו הכותלים רעועים, אם יודע שנתרועעו ואינו מוציא את המשא הכבד שהניח על הכותלים, הוי גירי דיליה והו"ל מזיק בידים. וגם לדעת הפרישה, אם היה ידוע שהכותלים היו רעועים בעת הנחת החיטה, אי"צ שום התרה, וכמ"ש הנתיבות המשפט, ולכו"ע הוי גירי דיליה, ואדם המזיק הוא, ובלא התראה חייב לשלם את הנזק.

והנה בניד"ד שמדובר ששכר מים בריצפה בקומה ב' וירדו המים מיד לקומה שתחתיו והזיקו, נראה שהריצפה לא היתה מרוצפת אלא שהיה שם רק בטון, ומכיון שירדו המים מיד לקומה שתחתיו מסתמא היו סדקים בריצפה, ואינו יכול לטעון לא ידעתי ובתום לבבי שפכתי שהרי הריצפה עומדת כמו שהיתה, מכיון שהיה צריך לבדוק ולעיין, ולראות אם יש סדקים בריצפת הבית וזה מצוי שיהיו סדקים בריצפת הבטון הישנה.

ואת הריצפה העליונה ניתן לבדוק לאחר ההיזק, משא"כ בתשו' הרא"ש ששם שהניח את החיטים על העליה ומכובד החיטים נפלו הכותלים, שם אי אפשר לבדוק לאחר מעשה.

ועיין בשו"ע (ח"מ סי' קנ"ה ס"ד) שפסק מרן ז"ל: הוי מימי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו, אם אין שם מעזיבה, בענין שכששופך מימיו מיד יורדים לתחתון ומזיקים אותו, חייב לסלק היזקו. ואם יש מעזיבה שהמים נבלעים בה ואינם יורדים מיד, אלא לאחר מכאן יורדים ומזיקים, אינו חייב לסלק היזקו, עכ"ל.

וכתב הסמ"ע (ס"ג, סק"ד) ז"ל: מיד יורדין לתחתון כו'. דאז הוה גירי דיליה. לשון הרמב"ם (פ"י משכניס ה"ה), דהו"ל כעומד בשלו ויורה בגירי דיליה לחבירו העומד ברשות אחרת, דצריך לסלק היזקו. אבל כשאין יורדין מיד, הוה גרמא בניזקין דפטור, עכ"ל:

וכן פסק הר"ף (ב"מ דף קי"ז), וכ"פ הרא"ש (ב"מ פק ה"ב והעל"ה סי' ג'), וכ"פ הרמב"ם (פ"י מהל' שכניס ה"ו) ז"ל: ואם אין שם מעזיבה אלא כשישפוך ירדו המים מיד הרי"ז כמזיק בחיצו והעליון מתקן או ימנע מלשפוך, עכ"ל.

ולכאורה נראה שה"ה אם יש מעזיבה אלא שהמעזיבה יש בה חורים וכדומה, ומשום כך יורדים המים מיד, הוי גיריה דיליה דמאי שנא. ומשמע מדברי כל הפוסקים הנ"ל שלא צריך התראה שהרי לא הזכירו בדבריהם התראה. ומדברי הרמב"ם שכתב "הרי הוא כמזיק" בודאי שאי"צ התראה, שלא מציינו מי שמזיק את חבירו שצריך להתרות בו. וא"כ מש"כ מרן השו"ע (בחו"מ סי' ס"ג) שהשכנים צריכים להתרות בו, צריך לומר שמדובר באופן שהיו החיטים ומים רבים, ולאחר מכן התרועעו הכותלים, ומשום כך צריך להתרות בו, מכיון שיכול לטעון 'לא ידעתי שהכותלים התרועעו'. אבל אם הניח את החיטים בעליה ומשום כך נפלו מיד, הרי"ז גירי דיליה והוי אדם המזיק, ואי"צ התראה, וכדברי נתיבות המשפט שהבאתיו לעיל.

אדם ששטף דירתו וגרם נזק לתקרת הדירה שתחתיו האם צריך לשלמו?!

הדליקה: וכו' א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש: ואי קשיא לך מ"ש התם גבי תנור דקא ייבי רבנן שיעורא ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק ומאי שנא הכא דפטור לא תיקשי לך הכא דלפי צורך שעה מדליק וקא מרחיק כשיעורא וקא עברה הדליקה יתירא משיעורא וקא מזקה אנוס הוא דמאי הוה ליה למעבד הלכך מכה בידי שמים היא ולפיכך פטור דלא יוכל לאהדורה והתם גבי תנור כיון דתדיר הוא מדליק איבעי ליה לעיוני אי איכא היזקא לחבירו נסליק היזקא וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ולפיכך חייב, עכ"ל.

פירושו הוא דהגמ' (ב"ק פק ה"ב) הרחיק בגובה כמו שצריך והדליק פעם ראשונה, לא היה לו שהות להחזיר הדליקה אנוס הוא ומשום כך פטור דמאי הו"ל למיעבד. לא כן בגמ' (ב"ב פק ה' יחפור) בדין תנור משתמש בו תדיר ומשום כך כל פעם שמשתמש בו ומסיקו צריך לבדוק את הכתלים שמא התרועעו מהאש אשר בתנור, ואע"פ שהרחיק ממנו כמו שאמרו חכמים, איבעי ליה לעיוני, ומשום כך יש לחייב אדם המזיק הוא והוי גירי דיליה.

והרי"ף לא הזכיר שום התראה בדבריו, אמנם הכנה"ג (ח"מ סי' ס"ג כהגה"ט ח"ו) כתב, ומי שידקדק בתשובת הרא"ש יראה שמה שכתבנו הוא אמת ויציב, ומש"כ הראש בתחילת לשונו "פושע הוא", לאו דוקא פושע, אלא משום דהוי מזיק, וכיון שהתרו בו חייב, עכ"ד. הרי שהכנה"ג מבין בדעת הרא"ש דדוקא אם התרו בו הוא חייב.

ועיין בנתיבות המשפט (סי' ס"ג סק"א צניזורים סק"א) שכתב שאם היו הכותלים רעועים בשעת הנחת החיטים, אפילו בלא התראה חייב. אבל אם נתרועעו הכותלים לאחר הנחת החיטים, בעינן התראה בבית דין דוקא.

ומדוקדק כן מדברי תשו' הראש הנ"ל, וכן מדברי השו"ע (ח"מ סי' ס"ג ס"ג) שכתב "מחמת שעמדה החיטה ימים רבים ונתקלקלו הכותלים", הרי מדובר באופן שנתקלקלו הכותלים לאחר שעמדה החיטה ימים רבים. אבל אם כשהניח את חיטה מיד נפלו הכותלים מכובד החיטה, הרי גירי דיליה הוא ואי"צ שום התראה, שאדם המזיק בידים אי"צ להתרות בו מכיון שהוא מותרו ועומד.

ועיין בפרישה (ס"ג, סק"ג) שכתב ז"ל: אם היה ניכר כו'. תרתי בעינן היכר וגם התראה דבלא (התראה) [היכר] אף שהתרו בו בעדים יכול לומר מה לי להשיג בהתראתך כיון שלא היה נראה שום קלקול. ובהיכר קלקול לחוד נמי לא סגי דיכול לאשתמוטי ולומר לא ידעתי בהקלקול לכך בעינן שיתרה בו: וכו' אף על גב דבשעה שנתן שם תבואתו לא היו הכתלים רעועים וכמשמעות השאלה מכל מקום מדהתרו בו

שאלה: אדם ששכר דירה מחבירו בקומה ב' וכאשר ניקה את הדירה שפך הרבה מים והמים ירדו לשכן שגר בקומה התחתונה, והזיק לתיקרת הבית, האם השוכר חייב לשלם את הנזק שנגרם לתיקרה? והאם יש חילוק בין אם היתה ריעותא בריצפת הדירה ובכל זאת שפך מים לבין אם לא היתה ריעותא והוא אנוס גמור?!

תשובה: מקור דין אלו בגמ' (ב"מ קי"ז), ובראשונים שם, ובהרמב"ם (הלכות שכנים פ"י הל' ו') ובטור ושו"ע (ח"מ סי' ס"ג סעי' ג', וסי' סעי' סעי' ג'), ובגמ' (ב"ק כו). בסוגיית אדם מועד לעולם בין במזיד בין בשוגג בין באנוס בין ברצון. וכן בטור ושו"ע (ח"מ סי' קנ"ה סעי' ז'), וכן בגמ' (ב"ק ס"א).

והנה כתב הרא"ש בתשובה (כלל פ"ז סי' ו') והביאו הטור (ח"מ סי' ס"ג) ז"ל: שאלה לא"ה הרא"ש ז"ל ראובן שכר בית משמעון ונתן חטה באוצר העשוי לכך ומחמת שעמדה שם החטה ימים רבים נתקלקלו כותלי העליה ונראה לשכנים קלקול העליה והתרו בו שיסלק החטה ולא סלקה ונפלו כותלי העליה ונפלו כותלים אחרים שהיו סמוכות על אותו עלייה ותובע שמעון ושכניו את ראובן שהזיק והפסידו וטען ראובן שלא פשע אלא נתן חטה באותו אוצר העשוי לכך ותמיד היו רגילין ליתן שם יותר משהניח הוא לשם. תשובה אם היה ניכר וידוע קלקול הכותלים והתרו בו השכנים לסלק החטה ולא סלקה פושע הוא וחייב לשלם כל ההיזקות שעשה לבע"ה ולשכנים דהוי גירי דיליה שהכביד משאווי על כותלים רעועים שלא היו יכולין לסבלו והפילם, עכ"ל:

ובשו"ע (ח"מ סי' ס"ג, ס"ג) פסק מרן כדעת הרא"ש הנ"ל שבעל החיטה השוכר חייב לשלם את הנזק לשכנים. אמנם צריך שני תנאים בכדי לחייבו, תנאי ראשון: אם היה ניכר וידוע קלקול הכתלים. והתנאי השני: דוקא אם התרו בו השכנים לסלק את החיטה ולא סילקה והזיקה בכה"ג חייב לשלם.

ואע"פ שבשו"ע (ח"מ סי' ס"ג, ס"א) פסק מרן ששומר שפשע בקרקע שהתחייב לשמור ובאו והזיקו הקרקע פטור, וכשם שאין דין שבועה בקרקעות כך אין חיוב ממון בקרקעות, כתב שם הסמ"ע (סי' ס"ג סק"ג) שבנידון זה גרע מפשיעה, דגירי דידיה הוא והוי כמזיק בידים, ובאדם המזיק התורה לא פטרנו מתשלומים בקרקעות. וכ"כ הש"ך (ס"ג, סק"א) ז"ל: פושע הוא. לאו דוקא אלא גרע מפשיעה דגירי דיליה הוא וכו', עכ"ל.

ועיין בשו"ת מהרשד"ם (סי' רס"ו) שכתב דמש"כ הרא"ש דהתרו בו השכנים לאו דוקא הוא, שהרי מזיק הוא בידים וגירי דיליה הוא, שהרי ניכר לכל שהכתלים רעועים והו"ל לעיוני. וכמו ששינו בגמ' (ב"ב כ): לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש עליו גובה ארבע אמות, ובעליה שיהיה תחתיו מעזיבה שלשה טפחים, ואם הזיק חייב לשלם מה שהזיק ואי"צ שום התראה.

ועיין בהרי"ף (ב"ק פק ה"ב) הכונס ס"א: שכתב ז"ל: המדליק בתוך שכו' עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה אומר ואין אותה כמילה היא באמצע בית כור' אליעזר אומר שם עשרה אמה כדרך רשות הרבים רבי עקיבא אומר חמישים אמה רבי שמעון אומר שלם ישלם המבעיר את הבערה הכל לפי

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

ביותר, וכעבור דקות ספורות יצא אליו הקצין הבכיר והתעניין ברצונו. פתח הרב טננבאום ואמר:

ראה היום ערב יום כיפור וכל יהודי זקוק לברכה, אולי הנך מעוניין לזכות היום בברכה מרב גדול?!

ולמשמע הדברים התעוררה בלב הקצין הנקודה היהודית והנהן בראשו להסכמה, ואז אמר לו הרב טננבאום, תשחרר את האברך ותזכה בברכה. אין בעיה הגיב הקצין, מיד במוצאי יום כיפור אטפל בענין!

לא מחר! היום! חזר בנחרצות הרב טננבאום על מילותיו של הרב מבריסק, אבל איני יכול אמר הקצין, אין מצב עכשיו לשחרר אין עם מי לדבר! ומיד אמר לקצין את המשך מילותיו של הרב מבריסק, 'אל תגיד איני יכול תגיד איני רוצה!' התרגז הקצין ואמר: אם אני אומר שאיני יכול יודע אני מה אני אומר! הכל סגור עכשיו אין עם מי לדבר!

ואז אמר לו הרב טננבאום, אלו מילים שאמר לי הרב הגדול שממנו תקבל את הברכה, הקצין הרהר נשף בשפתיו ואמר 'טוב ננסה...' בסופו של דבר זמן קצר לפני התקדש היום הקדוש השתחרר אותו אברך, חזר הרב טננבאום לרב מבריסק לבשר לו הבשורה, וכמובן לא שכח להדגיש לו כי השחרור היה תמורת ברכה מהרב... (לקבלת שנת)

"ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם

טפנו: אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחסאתי לך כל הימים" (נבלשתי מג, ה-ט) כל הימים - מבאר רש"י שיהודה ערב לאביו גם את העולם הבא שלו!

וזה פלא! וכי עד כדי כך היה צריך יהודה לערוב ליעקב, וכי לא היה די בערבות של העולם הזה, בכדי שיעשה כל ההשתדלות להחזיר את בנימין?!

והביא לבאר בספר יחי ראובן, כי אכן די היה לו ליהודה לעשות ערבות על חייו בעולם הזה, ובשביל כך היה עושה את כל מה שיכל בעבור החזרת בנימין, אבל ידוע ידע יהודה, כי יש השתדלות של מה שנראה לאדם שהוא יכול לעשות, ויש השתדלות שמוציאה מהאדם כוחות טמונים ועוצמתיים שלא נראה לו שהוא יכול לעשות.

יהודה ערב עצמו ליעקב גם בעולם הבא, וזה כדי שהוא יעשה גם מה שנראה לו שבלתי אפשרי לעשות, ורק כך הוא מוציאים מהכח אל הפועל את כל הכוחות העוצמתיים הטמונים בו. היסוד החשוב הזה מוכנס בגאונות בתוך אימרה קצרה אך רבת הגרי' זצ"ל מבריסק זצ"ל עם תלמידו האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל משמעות של הסבא

היוצא מכל האמור לעיל להלכה: אדם ששכר דירה מחבירו, וכששטף את הרצפות שפך הרבה מים, והמים ירדו מיד לשכן שתחתיו והזיקו, אם היו בקעים בריצפת הבית ומחמת זה הזיקו המים, חייב השוכר לשלם את הנזק.

אבל אם לא היה ניכר שום ריעותא, לא בתקרה ולא בריצפת הבית, הרי'ז אונס גמור שקיי"ל שפטור וכמ"ש התוס' (ב"ק כז: ד"ה ושמאל) בשם הירושלמי שבאונס גמור פטור. ואם התרו בו שיוורדים מים, והמשיך לשפוך והזיק, הרי'ז חייב. והיה רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא וחפץ ה' בידינו יצלח אכ"ר.

ועיין בדברי מרן השו"ע (ח"מ סי' סע"ח ס"ג) שפסק וז"ל: היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והזיקה, אם לא היתה מהודקת וחזקה, חייב. ואם היתה חזקה ומהודקת ונשמטה או שהתליעה, הרי זה פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל.

ואף דאמרינן בגמ' (ב"ק כו.) אדם מועד לעולם בין במזיד בין בשוגג בין באונס בין ברצון, מ"מ אונס גמור פטור. וכ"פ הרמ"א (שם ס"א) דאונס גמור פטור, וכ"פ הטור, וכ"פ הפוסקים. והמקור לכך הוא מדברי הירושלמי שהביאו שם התוס' (ב"ק כז: ד"ה ושמאל) שאם אדם היה ישן והניחו לידו כלים בשעה שישן והזיק פטור מכיון שזה אונס גמור.

המשך מעמוד קודם: והנה אם התקרה בנויה בצורה טובה מאוד, ואין מורגש בריצפת הבית שום שינוי שיש לחשוש שירדו המים שעה ששופך מים לנקות את הבית, ועכ"ז ירדו מים וחלחלו למטה והזיקו, בכה"ג אין השוכר חייב לשלם הנזק, שהרי יכול לטעון 'לא עלה בדעתי שירדו המים ולכן לא נזהרתי'.

והמעשה שהגמ' (ב"מ קיז.) מביאה שנפחתה המעזיבה והמים יורדים מיד למטה, פרש"י שהתיקרה קיימת, אלא שהמים שותתין ויורדין דרך הפחתים. ומרן השו"ע כתב 'בית שאין בו מעזיבה', וכן הרמב"ם כתב 'בית שאין בו מעזיבה', ומשמע שאם המעזיבה קיימת ואין בעין שום חשש שירדו מים, פטור דהוי אונס גמור.

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק צדק תרדוף הלך אחר בית דין יפה... (סנהדרין לב:)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "ירדה דעה", וראש כולל הוראה חיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה חיינות "חוקיו ומשפטיו לישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברנך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

סניפי ביה"ד:
שפת אמת 5
בי"ש
האדמו"ר זנבולז
39 אשדוד

לפתיחת תיקים
ושאלות בטלפון
054-8416719

העלון יוצא לאור להצלחת

יאיר בן תהילה	ה'ה פנחס אזולאי בן רחל וכל
שמעון בן תמר	בני ביתו הי"ו
רחל בת חנה	תהילה בת עליזה
שמעון בן אורטל	תמר בת תהילה
תהילה רחל בת אורטל	נדב בן תהילה